

Δημήτριος Α. Βαρελάς
Δικηγόρος στον Άρειο Πάγο

Κληρονομικό Δίκαιο

με 45 πρακτικά θέματα

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Κληρονομικό Δίκαιο

με 45 πρακτικά θέματα

Κληρονομικό Δίκαιο με 45 πρακτικά θέματα
Δημήτρης Βαρελάς

ISBN 978-960-562-562-7

Σύμφωνα με το Ν. 2121/93 για την Πνευματική Ιδιοκτησία απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, η αποθήκευσή του σε βάση δεδομένων, η αναμετάδοσή του σε ηλεκτρονική ή οποιαδήποτε άλλη μορφή και η φωτοανατύπωσή του με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

ΔΗΛΩΣΗ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ

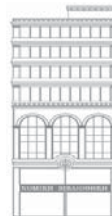
Το περιεχόμενο του παρόντος έργου έχει τύχει επιμελούς και αναλυτικής επιστημονικής επεξεργασίας. Ο εκδοτικός οίκος και οι συντάκτες δεν παρέχουν διά του παρόντος νομικές συμβουλές ή παρεμφερείς συμβουλευτικές υπηρεσίες, ουδεμία δε ευθύνη φέρουν για τυχόν ζημία τρίτου λόγω ενέργειας ή παράλειψης που βασίστηκε εν όλω ή εν μέρει στο περιεχόμενο του παρόντος έργου.

Art Director:	Γιάννης Μαμαλούκος
Υπεύθυνος Παραγωγής:	Ανδρέας Μενούνος
Φωτοστοιχειοθεσία:	Χρύσα Ζαργιαννάκη
Παραγωγή:	NB Production AM030616M23

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Μαυρομιάλη 23, 106 80 Αθήνα
Τηλ.: 210 3678 800 • Fax: 210 3678 819
<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org
Αθήνα: Μαυρομιάλη 2, 106 79 • Τηλ.: 210 3607 521
Πειραιάς: Φίλωνος 107-109, 185 36 • Τηλ: 210 4184 212
Πάτρα: Κανάρη 15, 262 22 • Τηλ.: 2610 361 600
Θεσ/νίκη: Φράγκων 1, 546 26 • Τηλ.: 2310 532 134

© 2016, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΕΒΕ

Δημήτριος Α. Βαρελάς
Δικηγόρος στον Άρειο Πάγο

Κληρονομικό Δίκαιο

με 45 πρακτικά θέματα

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Inheritance Law – Analysis and 45 Case Studies

Dimitrios A. Varelas

Attorney-at-law (licensed to practice before the Greek Supreme Court)

Abstract: This edition constitutes an analysis of the law of succession. It is divided into five (5) sections, each further consisting of several chapters, and focuses in particular on testamentary and intestate succession, along with other issues regarding successions, such as legacies, trusts, gifts mortis causa, etc. The case studies are then presented, in order to ensure that any doubts which may arise with regard to the issues in question will be resolved in a fully satisfactory manner.

ISBN 978-960-562-562-7

COPYRIGHT

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, without the prior permission of NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A., or as expressly permitted by law or under the terms agreed with the appropriate reprographic rights organisation. Enquiries concerning reproduction which may not be covered by the above should be addressed to NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. at the address below.

DISCLAIMER

The content of this work is intended for information purposes only and should not be treated as legal advice. The publication is necessarily of a general nature; NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. makes no claim as to the comprehensiveness or accuracy of the information provided; Information is not offered for the purpose of providing individualized legal advice. Professional advice should therefore be sought before any action is undertaken based on this publication. Use of this work does not create an attorney-client or any other relationship between the user and NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. or the legal professionals contributing to this publication.

NOMIKH BIBΛIOΘHKH

23, Mavromichali Str., 106 80 Athens Greece
Tel.: +30 210 3678 800 • Fax: +30 210 3678 819
<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org

© 2016, NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A.

Στη Σταυρούλα, την Ιωάννα
και τον Κωνσταντίνο

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Πέρασαν τριάντα δύο χρόνια από τότε που κυκλοφόρησε, για πρώτη φορά, το παρόν βιβλίο μου, αποτέλεσμα μιας δικής μου αγάπης από τα φοιτητικά μου χρόνια, για τον τομέα του κληρονομικού δικαίου. Η ανταπόκριση από τους φοιτητές και τους νέους δικηγόρους, αλλά και τους υποψήφιους δικαστές ήταν εξαιρετική. Επί τρεις και πλέον δεκαετίες, ας μου επιτραπεί να πω, έγινε κλασσικό βοήθημα για το κληρονομικό δίκαιο. Στην παρούσα επανέκδοση, βελτιώνεται η ύλη του μετά και τις νέες τροποποιήσεις του Αστικού Κώδικα. Παραμένει, όμως, σταθερό στην δομή της πρώτης έκδοσης με την προσθήκη κάποιων σημαντικών αποφάσεων της πρόσφατης νομολογίας, τις περισσότερες σε εκτενή αποσπάσματα προκειμένου να εξοικειωθεί ο φοιτητής στον τρόπο γραφής νομικών κειμένων. Ελπίζω να συνεχίσει να εκπληρώνει το σκοπό που είχε τεθεί από την πρώτη έκδοση.

Θέλω στο σημείο αυτό να ευχαριστήσω την Νομική Βιβλιοθήκη και ιδίως την κ. Λίλα Καρατζά και τους συνεργάτες της για την φροντίδα της παρούσας έκδοσης. Επίσης θέλω να ευχαριστήσω τους υποψήφιους δικαστές και ειρηνοδίκες, τους φοιτητές, τους ασκούμενους και τους νέους δικηγόρους, για τις συνεχείς προτροπές τους να επανεκδοθεί βελτιωμένο το παρόν βιβλίο και τις ενδιαφέρουσες συζητήσεις μας σε επιστημονικά θέματα που άπτονται του κληρονομικού δικαίου.

Αθήνα Μάιος 2016

Δημήτρης Α. Βαρελάς

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	9
----------------	---

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

1. Έννοια και σκοπός του Κληρονομικού Δίκαιου	25
2. Κληρονομική διαδοχή.....	25
α. Θάνατος του κληρονομούμενου	26
β. Ύπαρξη κληρονόμου.....	27
γ. Επαγωγή ή κτήση της κληρονομιάς	28
3. Κληρονομικές συμβάσεις.....	29
α. Έννοια - Δικαιολογία απαγόρευσης	29
β. Άρθρο 368 ΑΚ - εφαρμογή - συνέπειες.....	29
4. Ακληρονόμητες σχέσεις	31
α. Κληρονομητό νομής, οιονεί νομής, κατοχής	32
β. Κληρονομητό χρησηκτησίας.....	32
5. Ορολογία του κληρονομικού δικαίου.....	33

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΚ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΔΙΑΔΟΧΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α: ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

1. Έννοια - Δικαιολογία.....	37
2. Στοιχεία της διαθήκης.....	37
3. Προϋποθέσεις για τη σύνταξη διαθήκης.....	39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β: ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΘΕΤΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

1. Γενικά.....	40
2. Πλήρως ανίκανοι προς σύνταξη διαθήκης.....	40

3. Περιορισμένα ανίκανοι προς σύνταξη διαθήκης	43
4. Ανικανότητα λόγω πραγματικής αδυναμίας	44

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ: ΤΥΠΟΣ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

1. Ιδιόγραφη Διαθήκη	45
α. Γενικά.....	45
β. Ανίκανοι προς σύνταξη ιδιόγραφης διαθήκης	45
γ. Στοιχεία της ιδιόγραφης διαθήκης.....	46
δ. Άλλα θέματα σχετικά με την ιδιόγραφη διαθήκη	50
2. Δημόσια διαθήκη.....	51
α. Γενικά.....	51
β. Συμπράττοντα πρόσωπα.....	52
γ. Διαδικασία σύνταξης.....	53
δ. Ιδιοτυπίες επί κουφών και αυτών που αγνοούν την ελληνική γλώσσα	56
3. Μυστική διαθήκη	56
α. Γενικά.....	56
β. Συμπράττοντα πρόσωπα - διαδικασία	57
γ. Ιδιοτυπίες επί αλάλων ή κωφαλάλων, επί προσώπων που αγνοούν την ελληνική και προσώπων που δεν μπορούν να υπογράψουν - Μετατροπή μυστικής σε ιδιόγραφη.....	58
4. Έκτακτες διαθήκες	59
α. Γενικά.....	59
β. Διαθήκη σε πλοίο	59
γ. Διαθήκη σε εκστρατεία.....	60
δ. Διαθήκη σε αποκλεισμό.....	61
ε. Χρονικό όριο ισχύος της έκτακτης διαθήκης.....	61
στ. Παράδοση έκτακτης διαθήκης	61

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ: ΑΝΑΚΛΗΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

1. Ανάκληση διαθήκης	63
α. Γενικά.....	63
β. Ικανότητα προς ανάκληση	63

γ. Τήρηση ορισμένου τύπου.....	64
αα) Ανάκληση με τη σύσταση νέας διαθήκης.....	64
ββ) Ανάκληση με δήλωση στον συμβολαιογράφο.....	65
γγ) Ανάκληση ιδιόγραφης διαθήκης.....	65
δδ) Ανάκληση μυστικής διαθήκης.....	67
εε) Ανάκληση της ανάκλησης.....	67
2. Δημοσίευση της διαθήκης.....	67
α. Γενικά.....	67
β. Νομική σημασία της δημοσίευσης.....	68
γ. Διαδικασία δημοσίευσης.....	68
δ. Κήρυξη ιδιόγραφης διαθήκης ως κυρίας.....	69

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε: ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

1. Ερμηνεία της διαθήκης.....	71
α. Γενικά.....	71
β. Απρόοπτη μεταβολή των συνθηκών.....	72
γ. Διάταξη υπέρ συγγενών (1790).....	72
δ. Διάταξη υπέρ του κατιόντος (1791).....	73
ε. Διάταξη υπέρ των φτωχών (1792).....	74
στ. Αμφιβολία περί τον τιμημένο (1793).....	74
2. Ακυρότητα διαθήκης.....	74
α. Γενικά.....	74
β. Εικονικότητα διαθήκης.....	75
γ. Ασάφεια του περιεχομένου της διαθήκης.....	75
δ. Περιεχόμενο αντίθετο στο νόμο ή στην ηθική.....	77
ε. Περιεχόμενο που εξαρτάται από τη γνώμη τρίτου.....	78
3. Ακυρώσιμες διαθήκες.....	78
α. Γενικά.....	78
β. Ακύρωση λόγω απειλής.....	79
γ. Ακύρωση λόγω απάτης.....	79
δ. Ακύρωση λόγω πλάνης περί το πρόσωπο ή το αντικείμενο.....	80
ε. Ακύρωση λόγω πλάνης περί τα παραγωγικά αίτια.....	81
στ. Ακύρωση λόγω παράλειψης μεριδούχου.....	82
ζ. Διάταξη υπέρ του συζύγου.....	83
η. Διαδικασία της ακύρωσης.....	85

4. Εγκατάσταση του κληρονόμου.....	87
α. Γενικά.....	87
β. Ιδιότητα του τιμημένου (1800 § 1)	87
γ. Εγκατάσταση επί δήλου (1800 § 2)	88
δ. Εγκατάσταση επί μέρους της κληρονομιάς (1801 -1802)	90
ε. Εγκατάσταση καθ' υπέρβαση της κληρονομιάς (1803).....	91
στ. Αόριστη εγκατάσταση (1804)	91
ζ. Εγκατάσταση με προσδιορισμό και χωρίς προσδιορισμό των μερών (1805)	91
η. Εγκατάσταση επί κοινής μερίδας (1806)	92
5. Προσαύξηση	92
α. Έννοια	92
β. Προϋποθέσεις κατά το 1807	92
γ. Η κατά προσαύξηση μερίδα	93
6. Υποκατάσταση.....	94
α. Γενικά.....	94
β. Είδη υποκατάστασης.....	94
γ. Υποκατάσταση και προσαύξηση.....	95
7. Αιρέσεις και προθεσμίες.....	95
α. Γενικά.....	95
β. Ερμηνεία αιρέσεων στις διαθήκες.....	96
γ. Είδη αιρέσεων και αποτελέσματα	97

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ.....	99
ΠΡΑΚΤΙΚΑ 1-15	101

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΔΙΑΔΟΧΗ ΕΚ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α: ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΔΙΑΔΟΧΗ

1. Έννοια - προϋποθέσεις - δικαιολογία	121
2. Χαρακτηριστικά της εξ αδιαθέτου διαδοχής.....	121

2α. Βαθμοί συγγενείας.....	123
3. Πρώτη τάξη.....	124
Αρχές που διέπουν την πρώτη τάξη.....	125
4. Δεύτερη τάξη.....	127
Αρχές που διέπουν τη δεύτερη τάξη.....	130
5. Τρίτη τάξη.....	130
Αρχές που διέπουν την τρίτη τάξη.....	131
6. Τετάρτη τάξη.....	131
7. Πέμπτη τάξη.....	132
8. Έκτη τάξη.....	132
9. Ο επιζών σύζυγος.....	132
Το εξαίρετο.....	134
Προσαύξηση της μερίδας του επιζώντος συζύγου.....	136
10. Διαδοχή βαθμών ή τάξεων και προσαύξηση.....	136

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β: ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΔΟΧΗ (ΝΟΜΙΜΗ ΜΟΙΡΑ)

1. Έννοια-δικαιολογία-φύση της νόμιμης μοίρας.....	138
2. Προϋποθέσεις της αναγκαστικής διαδοχής.....	138
3. Ποσοστό της νόμιμης μοίρας.....	139
4. Διαδοχή βαθμών ή τάξεων και «προσαύξηση» στη νόμιμη μοίρα... 	140
5. Κατάλειψη και παραίτηση από τη νόμιμη μοίρα.....	142
α. Κατάλειψη.....	142
β. Παραίτηση κατά τον ΑΚ και στο σύμφωνο συμβίωσης.....	145
6. Περιορισμοί της νόμιμης μοίρας - «Σοκίνειος ρήτρα».....	146
7. Προσδιορισμός της κληρονομιάς - υπολογισμός νόμιμης μοίρας.....	147
8. Υπολογισμός σε περίπτωση συνεισφοράς.....	151
9. Μέμψη άστοργης δωρεάς.....	153
10. Αποκλήρωση.....	157
α. Έννοια.....	157
β. Προϋποθέσεις.....	157
γ. Λόγοι αποκλήρωσης υπέρ του ανιόντος.....	158

δ. Λόγοι αποκλήρωσης υπέρ του κατιόντος	159
ε. Λόγοι αποκλήρωσης υπέρ του συζύγου	159
στ. Συγγνώμη του λόγου της αποκλήρωσης.....	160
ζ. Αποκλήρωση «επί πρόνοια»	160
ΠΡΑΚΤΙΚΑ 16-28	162

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α: ΑΠΟΔΟΧΗ ΚΑΙ ΑΠΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

1. Κτήση της κληρονομιάς.....	181
2. Αποποίηση της κληρονομιάς.....	181
α. Γενικά.....	181
β. Φύση του δικαιώματος.....	182
γ. Τύπος αποποίησης	182
δ. Προθεσμία αποποίησης	182
ε. Ακυρότητα αποποίησης	183
στ. Ειδικά θέματα αποποίησης	183
ζ. Συνέπειες της αποποίησης.....	183
η. Αμετάκλητο της αποποίησης.....	184
θ. Διαχείριση της κληρονομιάς πριν από την αποποίηση	185
2. Αποδοχή της κληρονομιάς.....	185
α. Έννοια	185
β. Προϋποθέσεις έγκυρης αποδοχής.....	186
γ. Αποδοχή που χρειάζεται μεταγραφή.....	186

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β: ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΞΙΟΤΗΤΑ

1. Έννοια - δικαιολογία	188
2. Λόγοι αναξιότητας	188
3. Κήρυξη της αναξιότητας.....	190
4. Συγγνώμη της αναξιότητας.....	190

5. Συνέπειες της αναξιοτήτας	190
6. Σχέσεις αναξιοτήτας με συγγενείς έννοιες.....	191

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ: ΣΧΟΛΑΖΟΥΣΑ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

1. Έννοια - Περιπτώσεις	192
2. Κηδεμόνας της σχολάζουσας κληρονομιάς.....	193
α. Πώς διορίζεται.....	193
β. Εξουσία του κηδεμόνα	193
γ. Λήξη της κηδεμονίας.....	193
3. Μητέρα κυοφορούμενου κληρονόμου.....	194
4. Μη εξεύρεση κληρονόμου	194

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ: ΠΕΡΙ ΚΛΗΡΟΥ ΑΓΩΓΗ

1. Έννοια-νομική φύση-δικαιολογία.....	195
2. Ενάγων - εναγόμενος - Βάρος απόδειξης	196
3. Αντικείμενα της κληρονομιάς - Αρμόδιο δικαστήριο -Παραγραφή - Χρησικτησία	197
4. Καλόπιστος νομέας της κληρονομιάς.....	199
α. Έννοια	199
β. Ευθύνη σχετικά με τα κληρονομιαία	199
γ. Ευθύνη σχετικά με τα ωφελήματα	199
δ. Αξίωση για δαπάνες	200
5. Κακόπιστος νομέας της κληρονομιάς.....	200
α. Έννοια	200
β. Ευθύνη σχετικά με τα κληρονομιαία	200
γ. Ευθύνη σχετικά με τα ωφελήματα	200
δ. Αξίωση για δαπάνες	201
ε. Νομέας που απόκτησε τη νομή με κολάσιμη πράξη	201
6. Η περί κλήρου αγωγή του άφαντου	201
7. Άλλη ένδικη προστασία του κληρονόμου.....	201
α. Υποχρέωση παροχής πληροφοριών.....	201
β. Έγερση ειδικών αγωγών	202
γ. Προστασία με τις αγωγές της νομής.....	202

δ. Διαφορές της περί κλήρου αγωγής από τη διεκδικητική	202
--	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε: ΣΧΕΣΗ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΩΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΩΝ

1. Κοινωνία	204
2. Διανομή της κληρονομιάς	205
α. Είδη διανομής.....	205
β. Αγωγή περί διανομής.....	205
3. Νέμηση ανιόντος.....	207
α. Έννοια-δικαιολογία	207
β. Κανόνες που ισχύουν στη νέμηση	207

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ: ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ

1. Έννοια - δικαιολογία	209
2. Ποιες παροχές συνεισφέρονται.....	209
3. Ποιοι συνεισφέρουν	210
4. Διαδικασία συνεισφοράς	210

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ: ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΣ ΕΞ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ

1. Ευθύνη απλού κληρονόμου	212
2. Ευεργέτημα της απογραφής	212
α. Γενικά.....	212
β. Πως γίνεται η αποδοχή με το ευεργέτημα της απογραφής	213
γ. Προθεσμία απογραφής.....	213
δ. Διαδικασία απογραφής	214
ε. Έκπτωση από το ευεργέτημα της απογραφής	214
3. Αποτελέσματα του ευεργετήματος της απογραφής	214

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η: ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΗ ΤΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

1. Έννοια - σκοπός	216
2. Πότε διατάσσεται δικαστική εκκαθάριση	216
3. Συνέπειες της δικαστικής εκκαθάρισης	217

4. Ο εκκαθαριστής της κληρονομιάς	218
α. Πώς διορίζεται.....	218
β. Ποιος διορίζεται σαν εκκαθαριστής	218
γ. Έργο του εκκαθαριστή	218
δ. Επαλήθευση των υποχρεώσεων της κληρονομιάς.....	218
ε. Πληρωμή των δανειστών	219
στ. Λήξη της εκκαθάρισης	219

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ: ΕΚΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

1. Έννοια χαρακτηριστικά	221
2. Τι περιλαμβάνει η πώληση της κληρονομιάς	221
3. Υποχρεώσεις του πωλητή	222
4. Υποχρεώσεις του αγοραστή	223
5. Ευθύνη απέναντι στους δανειστές	223
6. Άλλες συμβάσεις εκποίησης	224

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι: ΚΛΗΡΟΝΟΜΗΤΗΡΙΟ

1. Έννοια - νομική φύση	225
2. Αίτηση παροχής κληρονομητηρίου	225
α. Πρόσωπα που δικαιούνται να υποβάλλουν την αίτηση	225
β. Περιεχόμενο της αίτησης	226
γ. Διαδικασία παροχής του κληρονομητηρίου	227
δ. Περιεχόμενο του κληρονομητηρίου.....	227
ε. Κληρονομητήριο για περισσότερους κληρονόμους.....	228
3. Αποτελέσματα από το κληρονομητήριο	228
α. Τεκμήριο κληρονομικής ιδιότητας	228
β. Ισχύς δικαιοπραξιών.....	229
4. Ανακριβές κληρονομητήριο. Αφαίρεση - ακύρωση - ανάκληση αυτού	229

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ: ΕΚΤΕΛΕΣΤΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

1. Έννοια - νομική φύση αυτού	232
--	-----

2. Διορισμός του εκτελεστή	232
α. Τρόπος διορισμού	232
β. Αριθμός εκτελεστών	233
γ. Ικανότης-αποδοχή των εκτελεστών	233
3. Εξουσίες του εκτελεστή	233
α. Γενικά.....	233
β. Αγωγές της κληρονομιάς.....	234
γ. Ευθύνη του εκτελεστή.....	235
δ. Αμοιβή του εκτελεστή	235
4. Παύση του λειτουργήματος του εκτελεστή	235
5. Εκτελεστές επί κοινωφελούς σκοπού	236
6. Σχέση εκτελεστή διαθήκης με το άρθρο 1521 ΑΚ	236
ΠΡΑΚΤΙΚΑ 29-38	238

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

ΚΑΤΑΠΙΣΤΕΥΜΑ - ΚΛΗΡΟΔΟΣΙΕΣ ΤΡΟΠΟΣ - ΔΩΡΕΑ ΑΙΤΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α: ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟ ΚΑΤΑΠΙΣΤΕΥΜΑ

1. Έννοια - θεμελιώδεις αρχές	253
2. Σύσταση του καταπιστεύματος	253
3. Οικογενειακό καταπίστευμα	255
4. Επαγωγή του καταπιστεύματος	255
α. Χρόνος επαγωγής	255
β. Αποδοχή ή αποποίηση του καταπιστεύματος.....	256
γ. Τα μετά την αποδοχή.....	256
δ. Ματαίωση της επαγωγής	256
5. Σχέσεις κληρονόμου - καταπιστευματοδόχου	257
α. Σιωπηρή υποκατάσταση	257
β. Έκταση καταπιστεύματος	257
γ. Δικαιώματα του βεβαρημένου κληρονόμου	257
δ. Ευθύνη για τις δαπάνες.....	258

ε. Καταπίστευμα του περιλιμπανόμενου	258
--	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β: ΚΛΗΡΟΔΟΣΙΕΣ

1. Έννοια	261
2. Σύσταση της κληροδοσίας	261
α. Ποιοί βαρύνονται με κληροδοσία	261
β. Σιωπηρό κληροδότημα	262
γ. Προσδιορισμός του κληροδόχου από τον βεβαρημένο ή τρίτο	262
δ. Τύπος σύστασης - αντικείμενο κληροδοσίας.....	263
ε. Εξαίρετο ή προκληροδότημα	263
3. Επαγωγή της κληροδοσίας	264
α. Χρόνος επαγωγής	264
β. Αποδοχή - αποποίηση της κληρονομιάς	265
γ. Καρποί του κληροδοτήματος	266
δ. Αξίωση για δαπάνες	267
ε. Προσαύξηση επί κληροδοσίας.....	267
στ. Μείωση της κληροδοσίας.....	267
ζ. Υποκατάσταση και κληροδοσία	268
η. Έκπτωση βεβαρημένου με κληροδοσία	268
4. Νομική φύση του δικαιώματος του κληροδόχου.....	268
α. Ενοχικό δικαίωμα (legatum per damnationem).....	268
β. Εμπράγματο δικαίωμα (legatum per vindicationem)	269
5. Ακυρότητα της κληροδοσίας.....	269
6. Υποκληροδοσία	270
7. Καταπιστευτική υποκατάσταση.....	271
8. Κληροδοσίες κατά τον ΑΚ.....	272
α. Κληροδοσία πράγματος που ανήκει στην κληρονομιά	272
β. Κληροδοσία πράγματος που δεν ανήκει στην κληρονομιά	273
γ. Ένωση ή ανάμιξη του κληροδοτήματος	273
δ. Επεξεργασία ή μετάπλαση του κληροδοτήματος	274
ε. Κληροδοσία απαίτησης που εισπράχθηκε.....	274
στ. Κληροδοσία πράγματος κατά γένος ορισμένο	274
ζ. Κληροδοσία όλων των απαιτήσεων.....	275

η. Κληροδοσία οφειλής.....	275
----------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ: ΤΡΟΠΟΣ

1. Έννοια - γενικά.....	276
2. Προσδιορισμός του λήπτη της παροχής.....	278
3. Ποιος απαιτεί την εκπλήρωση του τρόπου.....	278
4. Ακυρότητα - αδυναμία εκτέλεσης του τρόπου.....	279

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ: ΔΩΡΕΑ ΑΙΤΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ

1. Έννοια - γενικά.....	280
2. Σύσταση - ανάκληση δωρεάς αιτία θανάτου	280
α. Σύσταση.....	280
β. Ανάκληση	281
3. Δικαίωμα δανειστών ή μεριδούχων	283

ΠΡΑΚΤΙΚΑ 39-45.....	284
---------------------	-----

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ	293
----------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

1. Ερμηνεία της διαθήκης

α. Γενικά

Η διαθήκη σαν δήλωση βουλήσεως ερμηνεύεται κι αυτή με βάση τις γενικές αρχές και ιδιαίτερα το άρθρο 173.

Το 173 ορίζει σχετικά τα εξής: «Κατά την ερμηνεία της δήλωσης βουλήσεως αναζητείται η αληθινή βούληση χωρίς προσήλωση στις λέξεις».

Οι γενικές αρχές, εκτός από το άρθρο 173, στο άρθρο 200 ορίζουν ότι οι συμβάσεις ερμηνεύονται όπως απαιτεί η καλή πίστη αφού ληφθούν υπόψη και τα συναλλακτικά ήθη. Το άρθρο αυτό (200) δεν έχει εφαρμογή στην ερμηνεία των διαθηκών, αφενός γιατί ομιλεί για συμβάσεις ενώ η διαθήκη είναι μονομερής δικαιοπραξία μη απευθυντέα κι αφετέρου γιατί στην ερμηνεία των διαθηκών τον κυρίαρχο λόγο παίζει το τι ακριβώς ήθελε ο διαθέτης (το υποκειμενικό στοιχείο) κι όχι το τι απαιτούσε η καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη (το αντικειμενικό στοιχείο).

Κατά την ερμηνεία της διαθήκης αναζητείται, όπως τονίστηκε πιο πάνω, η ανεύρεση της αληθινής βούλησης του διαθέτη. Στην περίπτωση που υπάρξει αμφιβολία για ορισμένες διατάξεις της διαθήκης και μόνο τότε, επιτρέπεται να ληφθούν υπόψη και στοιχεία που βρίσκονται εκτός διαθήκης υπό την προϋπόθεση ότι θα βοηθήσουν στην ανεύρεση της αληθινής βούλησης. Μ' άλλα λόγια η αναζήτηση στοιχείων εκτός διαθήκης γίνεται όταν ο δικαστής της ουσίας δεν μπορεί να σχηματίσει ασφαλή γνώμη για την έννοια της δήλωσης του διαθέτη.

Στην περίπτωση που μια διάταξη διαθήκης επιδέχεται δύο ισχυρά θεμελιωμένες ερμηνείες θα προτιμηθεί αυτή που οδηγεί στη διατήρηση της, αντί γι' αυτήν που οδηγεί στη ματαίωση της.

Τέλος η κρίση του δικαστή της ουσίας για την αληθινή βούληση του διαθέτη είναι πραγματικό ζήτημα και δεν υπόκειται στον έλεγχο του Αρείου Πάγου. Η σωστή εφαρμογή, όμως, των ερμηνευτικών κανόνων είναι ζήτημα νομικό και υπόκειται στον έλεγχο του Αρείου Πάγου.

Πιο κάτω αναφέρονται μερικοί από τους σπουδαιότερους ερμηνευτικούς κανόνες.

β. Απρόοπτη μεταβολή των συνθηκών

Στις περιπτώσεις που μετά τη σύνταξη της διαθήκης επέρχεται απρόοπτη μεταβολή των συνθηκών είναι φυσικό να επιδιώκεται, με την ερμηνεία, να διαφυλαχθεί η ουσιαστική και αληθινή βούληση του διαθέτη. Για το λόγο αυτό συγχωρείται η αναζήτηση της **υποθετικής ή εικαζόμενης βούλησης του διαθέτη**, δηλαδή εκείνης την οποία θα εκδήλωνε (ο διαθέτης) αν είχε υπόψη του τη νέα κατάσταση που επήλθε λόγω της μεταβολής.

Η αναζήτηση της εικαζόμενης βούλησης του διαθέτη είναι συνηθισμένη κυρίως στην περίπτωση που ο διαθέτης αφήνει ορισμένο **χρηματικό ποσό** για την εκπλήρωση σκοπού. Στην περίπτωση αυτή επιτρέπεται, λόγω μιας ουσιώδους υποτίμησης του νομίματος, να αναζητηθεί η εικαζόμενη βούληση του διαθέτη και να αναπροσαρμοστεί το ποσό αυτό στις τρέχουσες οικονομικές συνθήκες ώστε να επιτευχθεί ο συγκεκριμένος σκοπός.

Στην περίπτωση που η μεταβολή των συνθηκών έγινε **καθ' όν χρόνο ζούσε ο διαθέτης** και ο ίδιος δεν τροποποίησε τη διαθήκη του σύμφωνα με τις νέες συνθήκες, τότε, κατά την ορθότερη άποψη η διαθήκη εκτελείται όπως ακριβώς γράφτηκε χωρίς αναπροσαρμογή των διατάξεων της λόγω της μεταβολής. **Εξαιρείται** η περίπτωση κατά την οποία αφήνεται ορισμένο χρηματικό ποσό για την εκπλήρωση συγκεκριμένου σκοπού. Τότε (ακόμα και αν ο διαθέτης ζούσε κατά την μεταβολή), αν συνάγεται ότι αληθινή βούληση του διαθέτη είναι η εκπλήρωση του συγκεκριμένου σκοπού, το χρηματικό ποσό αναπροσαρμόζεται στις νέες οικονομικές συνθήκες.

γ. Διάταξη υπέρ συγγενών (1790)

Αν ο διαθέτης μνημόνευσε στη διαθήκη του, χωρίς κανένα ειδικότερο προσδιορισμό, τους «εξ αδιαθέτου» ή τους «νόμιμους» κληρονόμους του ή τους «συγγενείς» του σε περίπτωση αμφιβολίας λογίζονται τιμημένοι αυτοί που κατά το χρόνο της επαγωγής καλούνται **εξ αδιαθέτου** κατ' αναλογία της μερίδας τους.

Η διάταξη αναφέρεται σε συγγενείς του ίδιου του διαθέτη κι όχι τρίτου προσώπου. Στους συγγενείς συμπεριλαμβάνεται και ο επιζών σύζυγος ή σύντροφος με σύμφωνο συμβίωσης (άρθρο 8 Ν 4356/2015) μολονότι δεν θεωρούνται συγγενείς.

Σαν **χρόνος επαγωγής** νοείται εκείνος κατά τον οποίο η κληρονομιά επάγεται στους τιμημένους κι όχι ο χρόνος επαγωγής της κληρονομιάς γενικά. Π.χ. Πεθαίνοντας ο Κ όρισε η περιουσία του να πάει στους «συγγενείς» του όταν ενηλικιωθεί ο εγγονός του. Στην περίπτωση αυτή έχουμε εγκατάσταση υπό αναβλητική αίρεση· συνεπώς με το θάνατο του Κ η περιουσία πηγαίνει στους εξ αδιαθέτου κληρονόμους του (επαγωγή της κληρονομιάς γενικά)· αυτοί βαρύνονται με καθο-

λικό καταπίστευμα υπέρ των «συγγενών» που καλούνται στην κληρονομιά κατά το χρόνο της πλήρωσης της αναβλητικής αίρεσης (χρόνος επαγωγής κατά 1790).³⁵

δ. Διάταξη υπέρ του κατιόντος (1791)

Αν ο διαθέτης μνημόνευσε στη διαθήκη του τον κατιόντα του κι αυτός, για οποιοδήποτε λόγο, εκπέσει της κληρονομιάς, σε περίπτωση αμφιβολίας τη θέση αυτού

35. Κατά τη διάταξη του άρθρου 1790 του ΑΚ “αν ο διαθέτης χωρίς ειδικότερο προσδιορισμό μνημόνευσε στη διαθήκη του τους “εξ αδιαθέτου” ή τους “νόμιμους” κληρονόμους του ή τους “συγγενείς” του, σε περίπτωση αμφιβολίας θεωρείται ότι έχουν τιμηθεί εκείνοι που καλούνται εξ αδιαθέτου κατά το χρόνο της επαγωγής, κατά την αναλογία της μερίδας τους”. Από τη διατύπωση αυτή προκύπτει ότι ο ερμηνευτικός κανόνας που καθιερώνεται με τη διάταξη του άρθρου 1790 του ΑΚ προϋποθέτει αμφιβολία για τα πρόσωπα που θέλησε να τιμήσει στη διαθήκη σαν κληρονόμους του ο διαθέτης που δημιουργείται με τη διαμνημόνευση αυτή με τις αόριστες εκφράσεις που αναφέρονται στη διάταξη ή και με άλλες εξ ίσου αόριστες, αλλά ταυτόσημες εκφράσεις που δεν αναφέρονται μεν ρητά σ’ αυτή, δεν αποκλείονται όμως από τη διατύπωση της. Μια απ’ αυτές είναι και η εγκατάσταση σαν κληρονόμων, “της γυναίκας και των παιδιών” του διαθέτη, αφού οι συγγενείς αυτοί και εξ αδιαθέτου κληρονόμοι του είναι και εξ ολοκλήρου καλύπτουν τη κληρονομίαν του, κατά τα άρθρα 1813 και 1820 § 1 του ΑΚ, ώστε να μην απομένει περίπτωση εφαρμογής και άλλου είδους κληρονομικής διαδοχής..... Στην προκειμένη περίπτωση ο διαθέτης όρισε σχετικά με τα πρόσωπα που θέλησε να εγκαταστήσει σαν κληρονόμους του, ότι “... 1) την περιουσία μου αφήνω με την ευχή μου στη γυναίκα μου και τα παιδιά μου”, χωρίς ειδικότερο προσδιορισμό των κληρονόμων αυτών και μάλιστα των παιδιών του και των μεριδίων τους, έπρεπε, για την ερμηνεία της βουλήσεως όσον αφορά τα πρόσωπα που θέλησε να τιμήσει μ’ αυτή τη διάταξη της διαθήκης του, που πραγματικά δημιουργεί αμφιβολία και για τα πρόσωπα που θέλησε να τιμήσει σαν κληρονόμους του και για τη μερίδα στην οποία εγκατέστησε το καθένα, να εφαρμοσθεί η διάταξη του αρθρ. 1790 του ΑΚ, αφού η πιο πάνω αόριστη φράση εγκαταστάσεως κληρονόμων ταυτίζεται προς την αόριστη φράση εγκαταστάσεως κληρονόμων των “εξ αδιαθέτου” κληρονόμων αυτού ή “των συγγενών” του και να θεωρηθεί ότι έχουν τιμηθεί αυτοί που καλούνται εξ αδιαθέτου, κατά το χρόνο του θανάτου του διαθέτη και μάλιστα κατ’ αναλογία της εξ αδιαθέτου μερίδας τους. Αντίθετα η διάταξη του άρθρου 1804 του ΑΚ, που ορίζει ότι “αν εγκαταστάθηκαν περισσότεροι ως κληρονόμοι χωρίς προσδιορισμό των μεριδίων θεωρούνται όλοι εγκατάστατοι σε ίσα μέρη” και προϋποθέτει αμφιβολία μόνο για τις κληρονομικές μερίδες στις οποίες ο διαθέτης εγκατέστησε αυτούς τους περισσότερους που ετίμησε με το να τους μνημονεύσει στη διαθήκη του, τους οποίους όμως προσδιόρισε με συγκεκριμένο καθορισμό των προσώπων τους, δεν μπορεί να εφαρμοσθεί στη συγκεκριμένη περίπτωση της αόριστης όπως προελέχθη, εγκαταστάσεως της γυναίκας και των παιδιών του διαθέτη (...). Συνεπώς το Εφετείο, με το να εφαρμόσει για την ερμηνεία της, με το πιο πάνω περιεχόμενο, διαθήκης του συζύγου της αναιρεσίβλητης και πατέρα των δικαιωπαρόχων των αναιρεσιόντων Ν.Μ., τον ερμηνευτικό κανόνα του άρθρου 1804 και όχι αυτόν του άρθρου 1790 του ΑΚ και στη συνέχεια να αποφανθεί ότι οι εγκατάστατοι αυτοί, κληρονόμησαν τον ανωτέρω διαθέτη κατ’ ισομοιρία 1/3 εξ αδιαθέτου καθένας και όχι κατά το λόγο της κληρονομικής εξ αδιαθέτου μερίδας τους, παραβίασε και τις δύο αυτές διατάξεις και κατέστησε αναιρετέα την προσβαλλόμενη απόφαση του, κατά τον αριθμό 1 του άρθρου 559 του ΚΠολΔ και το Βάσιμο, περί τούτου, μοναδικό λόγο αναιρέσεως. [Αναιρεί την 3098/84 ΕφΑθ] (ΑΠ 543/1986 ΝΟΜΟΣ)

παίρνουν οι κατιόντες του (ενν. του κατιόντος), εφόσον θα καλούνταν εξ αδιαθέτου.

Σαν **έκπτωση** νοείται γενικά κάθε λόγος που οδηγεί στην μη κληρονομήση του διαθέτη από τον συγκεκριμένο κατιόντα, π.χ. αποκλήρωση, αποποίηση της κληρονομιάς, θάνατος του τιμημένου κ.λπ.

Εννοείται πως οι κατιόντες του κατιόντος είναι **ικανοί να κληρονομήσουν** (π.χ. είναι ζωντανοί ή τουλάχιστον έχουν συλληφθεί κλπ).

ε. Διάταξη υπέρ των φτωχών (1792)

Αν ο διαθέτης καταλείπει την περιουσία του (ή μέρος αυτής) «υπέρ των φτωχών» χωρίς ειδικότερο προσδιορισμό, τότε, σε περίπτωση αμφιβολίας, λογίζεται ότι η περιουσία του καταλείπεται στο πτωχοκομείο του δήμου ή της κοινότητας όπου ο διαθέτης είχε την τελευταία του κατοικία ή διαμονή. Αν δεν υπάρχει πτωχοκομείο τότε η περιουσία περιέρχεται σε άλλο αγαθοεργό κατάστημα του δήμου ή της κοινότητας που ζούσε ο διαθέτης. Τέλος, αν δεν υπάρχει ούτε πτωχοκομείο ούτε άλλο αγαθοεργό κατάστημα η περιουσία περιέρχεται στο ταμείο του δήμου ή της κοινότητας και δαπανάται υπέρ των φτωχών.

στ. Αμφιβολία περί τον τιμημένο (1793)

Αν ο προσδιορισμός του τιμημένου που έγινε από τον διαθέτη αρμόζει σε περισσότερα πρόσωπα και δεν είναι δυνατό να εξακριβωθεί ποιο απ' αυτά τα πρόσωπα εννοούσε ο διαθέτης, τότε λογίζονται όλα τα παραπάνω πρόσωπα τιμηθέντα **κατ' ίσα μέρη**.

Π.χ. Στη διαθήκη του ο Κ έγραψε πως κληροδοτεί τα κοσμήματα της γυναίκας του στην ανιψιά του με το όνομα «Σταυρούλα». Στην περίπτωση αυτή οι δυο ανιψιές του Κ μοιράζονται τα κοσμήματα κατ' ίσα μέρη.

2. Ακυρότητα διαθήκης

α. Γενικά

Άκυρη είναι η διαθήκη όταν εξαιτίας κάποιου ελαττώματος δεν παράγει νομικά αποτελέσματα.

Η ακυρότητα της διαθήκης είναι **απόλυτη** και δεν είναι δυνατή «ίση» της ακυρότητας. Ούτε και ο διαθέτης ακόμα δεν μπορεί να επικυρώσει άκυρη διαθήκη κατά το 183, αλλά πρέπει να συντάξει **νέα έγκυρη διαθήκη**.³⁶

Η ακυρότητα μπορεί να είναι **αρχική ή επιγενόμενη**.

36. Βλ. Παπαντωνίου ό.π. σελ. 272

Αρχική ακυρότητα της διαθήκης έχουμε:

1. αν ο διαθέτης ήταν ανίκανος προς σύνταξη διαθήκης (βλ. παραπάνω το σχετικό κεφάλαιο).
2. αν δεν τηρήθηκαν οι νόμιμες διατυπώσεις για τη σύνταξη της (βλ. πιο πάνω στο κεφάλαιο Γ).
3. αν η διαθήκη είναι εικονική.
4. αν υπάρχει τέτοια ασάφεια ώστε να μην μπορεί να συναχθεί η πραγματική βούληση του διαθέτη (1781).
5. αν το περιεχόμενο της αντίκειται στο νόμο ή στην ηθική· και
6. αν το περιεχόμενο της εξαρτάται από τη γνώμη τρίτου προσώπου (1789).

Επιγενόμενη ακυρότητα της διαθήκης έχουμε:

1. αν ανακληθεί η διαθήκη.
2. αν κηρυχτεί δικαστικά άκυρη ή ακυρώσιμη διαθήκη (184).
3. αν περάσει το τρίμηνο στην περίπτωση των έκτακτων διαθηκών.

Στα επόμενα θα αναπτυχθούν οι λόγοι 3, 4, 5 και 6 της αρχικής ακυρότητας. Οι υπόλοιποι λόγοι έχουν ήδη αναφερθεί.

Β. Εικονικότητα διαθήκης

Εικονική είναι η διαθήκη που συντάχτηκε χωρίς πραγματικό σκοπό. Π.χ. ο ανήμπορος πατέρας για να εξασφαλίσει τη φροντίδα της κόρης του στα γεράματα του της παρουσιάζει διαθήκη με την οποία την καθιστά γενικό κληρονόμο του, ενώ πραγματικά δεν έχει τέτοια πρόθεση.

Εκείνος που επικαλείται την ακυρότητα της διαθήκης λόγω εικονικότητας αρκεί να αποδείξει ότι αυτή συντάχθηκε χωρίς πραγματικό σκοπό. Κατά την κρατούσα άποψη το άρθρο 139 («η εικονικότης δεν βλάπτει τον εν αγνοία αυτής συναλλαχθέντα») δεν έχει εφαρμογή στις διαθήκες.

γ. Ασάφεια του περιεχομένου της διαθήκης

Κατά το 1781 η διάταξη της διαθήκης υπέρ προσώπου τόσο αόριστου, ώστε ο προσδιορισμός αυτού να αποβαίνει ανέφικτος, είναι **άκυρη**. Από τη διάταξη αυτή έπεται πως ο προσδιορισμός του τιμημένου δεν είναι απαραίτητο να γίνεται μόνο με το όνομα του αλλά και με άλλους τρόπους, αρκεί να μπορεί να προσδιοριστεί σαφώς (π.χ. εγκαθιστώ κληρονόμο μου τον δάσκαλο μου των αγγλικών).

Ο προσδιορισμός του τιμημένου γίνεται κατόπιν ερμηνείας της διαθήκης σύμφωνα με το 173 (βλ. και παραπάνω στο σχετικό κεφάλαιο για την ερμηνεία των διαθηκών).³⁷

37. Κατά τις συνδυασμένες διατάξεις των άρθρων 173 και 1781 ΑΚ, στην ερμηνεία των διαθηκών αναζητείται, χωρίς προσήλωση στις λέξεις, η αληθινή βούληση του διαθέτη, με σκοπό την υποκειμενική άποψη αυτού μόνον, αδιάφορα από την αντικειμενική έννοια, με την οποία αντιλαμβάνονται την δήλωση οι τρίτοι, κατά την συναλλακτική καλή πίστη, δηλαδή σύμφωνα με το άρθρο 200 ΑΚ, το οποίο δεν εφαρμόζεται κατά την ερμηνεία των διαθηκών. Οι ερμηνευτικοί αυτοί κανόνες εφαρμόζονται όταν, κατά την κρίση του δικαστηρίου, από το περιεχόμενο της διαθήκης δεν προκύπτει η έννοια της βούλησης του διαθέτη, είτε διότι αυτή δεν εκφράσθηκε με σαφήνεια, δημιουργώντας αντίστοιχη αμφιβολία, είτε διότι η ίδια εκφράσθηκε ατελώς, παρουσιάζοντας ούτως αντίστοιχο κενό, οπότε για την ανεύρεση της αληθινής βούλησης του διαθέτη δύνανται το δικαστήριο να κάνει χρήση ακόμη και στοιχείων κειμένων εκτός της διαθήκης. Τούτο δε, καθόσον, η ερμηνεία διαθήκης δεν αποτελεί, κατά την έννοια του άρθρου 335 ΚΠολΔ, πραγματικό γεγονός που υπόκειται σε απόδειξη, αλλά ανάγεται στο έργο του δικαστηρίου της ουσίας, το οποίο δεν δεσμεύεται στην κρίση του περί της αληθούς βούλησης του διαθέτη από τους ισχυρισμούς των διαδίκων, με τους οποίους αποδίδεται διαφορετική έννοια στο περιεχόμενο της διαθήκης. Αντιθέτως, σε δύο περιπτώσεις, δεν τίθεται θέμα ερμηνείας της διαθήκης και ειδικότερα στην περίπτωση της πλήρους σαφήνειας της διαθήκης, και στην περίπτωση της πλήρους ασάφειας και της αοριστίας διαθήκης ή διάταξης αυτής, τόσο ως προς το πρόσωπο του τιμωμένου, όσο και ως προς τα λοιπά στοιχεία της διαθήκης, με συνέπεια να καθίσταται άκυρη (άρθρο 1781 ΑΚ). Η κρίση δε του δικαστηρίου της ουσίας ότι η διάταξη της διαθήκης είναι σαφής ή αντίθετα ότι αυτή είναι ασαφής και έχει ανάγκη ερμηνείας, η οποία προϋποθέτει εκτίμηση του περιεχομένου της διαθήκης, αποτελεί εκτίμηση πραγματικών γεγονότων. Σχετικά πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν η εποχή που συντάχθηκε η διαθήκη, το κοινωνικό περιβάλλον του διαθέτη, οι προσωπικές συνήθειές του, η πνευματική και κοινωνική του ανάπτυξη, η παιδεία του κλπ., ενώ συγχωρείται η αναζήτηση ακόμη και της εικαζόμενης βούλησής του. Η αναζητούμενη, με την ερμηνεία, αληθινή βούληση του διαθέτη θα πρέπει να ευρίσκει κάποιο, έστω και έμμεσο, έρεισμα, στο ίδιο το κείμενο της διαθήκης, διότι αλλιώς θα παραβιάζονταν οι διατάξεις για τον τύπο των διαθηκών, ενώ θα υπήρχε πάντοτε ο κίνδυνος να αλλοιωθεί πλήρως η βούληση του διαθέτη με τη βοήθεια ψευδομαρτύρων. Με την παραπάνω προϋπόθεση, επιτρέπεται κατά την αναζήτηση της αληθινής βούλησης του διαθέτη η προσφυγή και σε όλα τα προσιτά γεγονότα ή στοιχεία που βρίσκονται εκτός της διαθήκης, λ.χ. έγγραφα, συνομιλίες ή άλλες εκδηλώσεις του διαθέτη, οι σχέσεις του με ορισμένα πρόσωπα κλπ., χωρίς να χρειάζεται να αναφέρονται, έστω και υπαινικτικά, στο κείμενο της διαθήκης (ΑΠ 144/2012 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1142/2011 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1182/2010 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 103/2010 Αρμ 2010,1351, ΑΠ 1999/2009 ΕΛΛΔνη 2011,135, ΑΠ 768/2008 ΕΛΛΔνη 2010,745, ΑΠ 1069/2007 ΧρΙΔ 2008,35, ΑΠ 2007/2006 ΝοΒ 2007,1340, ΑΠ 865/2006 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1225/2005 ΕΛΛΔνη 2006,159, ΑΠ 1146/2002 ΕΛΛΔνη 2004,464, ΑΠ 1374/2002 ΝοΒ 2003,463, ΕφΠειρ 307/2010 ΠειρΝ 2010,380, ΕφΑθ 5887/2009 ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΑμφ 87/2012 ΕφΑΔ 2013,141 - *Δακορώνια Ε.*, Το ζήτημα της Ερμηνείας των διαθηκών στο Ελληνικό Δίκαιο, σελ. 30 επ. και οι εκεί παραπομπές). Τέλος, ερμηνεία της διαθήκης είναι απαραίτητη και προκειμένου να διαπιστωθεί, αν το μέλλον και αβέβαιο γεγονός από το οποίο εξαρτάται η ισχύς ορισμένης διάταξης συνιστά όντως, κατά τη βούληση του διαθέτη, αίρεση ή αν πρόκειται για γεγονός που απλά τον παρακίνησε στη σύνταξη της διαθήκης (*Λιτζερόπουλος*, Στοιχεία κληρονομικού δικαίου, παρ. 168 επ., παρ. 185, Απ. *Γεωργιάδης*, Κληρονομικό Δίκαιο, παρ. 23, σελ. 350). (ΠΠρΧίου 7/2014 ΝΟΜΟΣ)

δ. Περιεχόμενο αντίθετο στο νόμο ή στην ηθική

Όπως και κάθε άλλη δικαιοπραξία έτσι και η διαθήκη είναι **άκυρη**, αν το περιεχόμενο της αντιβαίνει σε απαγορευτική διάταξη του νόμου ή στα χρηστά ήθη (174,178).³⁸

Σχετικά με το **παράνομο** περιεχόμενο υπάρχουν αρκετές διατάξεις που, αν παραβιαστούν, οδηγούν σε ακυρότητα της διαθήκης, όπως π.χ. τα 1789, 1829, 1923 § 2 κλπ.

Σχετικά με το **ανήθικο** περιεχόμενο η νομολογία προσφέρει αρκετά παραδείγματα ακυρώσεως διαθηκών λόγω κληρονομικής εγκατάστασης προσώπων με τα οποία οι διαθέτες είχαν εξωσυζυγικές σχέσεις. Τα τελευταία χρόνια η νομολογία δεν είναι τόσο απόλυτη σχετικά με το ανήθικο των εξωσυζυγικών σχέσεων, συγκεκριμένα μόνο αν η κληρονομική εγκατάσταση ερωμένης («παλλακίδας») συνιστά εκδήλωση αδικαιολόγητης περιφρόνησης προς εγγύτατα πρόσωπα της νόμιμης οικογένειας του διαθέτη, τότε υπάρχει ανήθικο περιεχόμενο διαθήκης και ως εκ τούτου ακυρότητα.³⁹

38. Κατά την έννοια της διατάξεως του άρθρου 178 ΑΚ, στην οποία ορίζεται ότι δικαιοπραξία πού αντιβαίνει στα χρηστά ήθη είναι άκυρη, ως κριτήριο των χρηστών ηθών χρησιμεύουν οι ιδέες του μέσης ηθικής κοινωνικού ανθρώπου, που σκέπτεται με σωφροσύνη και χρηστότητα. Η αντίθεση δε αυτή, που επιφέρει ακυρότητα της δικαιοπραξίας, κρίνεται από το περιεχόμενο της τελευταίας, ενόψει όχι της μεμονωμένης του αιτίας, η οποία κίνησε τους συμβαλλομένους να την συνάψουν ή του σκοπού στον οποίο αυτοί απέβλεψαν, αλλά του συνόλου των περιστάσεων πού τη συνόδευσαν (ΑΠ Ολ 2/1991) (**ΑΠ 1137/2005 ΝΟΜΟΣ**)

39. Κατά τη διάταξη του άρθρου 178 ΑΚ, η διάταξη της τελευταίας βούλησης είναι άκυρη αν το περιεχόμενο αυτής αντιβαίνει στα χρηστά ήθη. Ως κριτήριο των χρηστών ηθών χρησιμεύει το περί ηθικής συναίσθημα του κατά γενική αντίληψη χρηστού, σώφρονα και υγιώς σκεπτόμενου κοινωνικού ανθρώπου και για την κρίση περί της αντιθέσεως της διατάξεως τελευταίας βουλήσεως στα χρηστά ήθη, λαμβάνονται υπόψη το περιεχόμενο και τα αποτελέσματα της διαθήκης, τα αίτια που ώθησαν τον διαθέτη, ο σκοπός που αυτός επεδίωκε και γενικά το σύνολο των περιστάσεων και συνθηκών που συνοδεύουν τη διάταξη αυτή. Η με διάταξη τελευταίας βουλήσεως κατάλειψη περιουσίας σε πρόσωπο, με το οποίο ο διαθέτης συζούσε με σχέση παλλακείας, ή είχε σαρκικές σχέσεις, ή το οποίο πρόσωπο ή άλλο συγγενικό αυτού (πρόσωπο) εκείνος, όντας ομοφυλόφιλος, είχε ως ερωτικό του σύντροφο, δεν έχει από μόνη της περιεχόμενο αντικείμενο στα χρηστά ήθη, εκτός εάν, στη συγκεκριμένη περίπτωση, η τελευταία διάταξη, από τον τρόπο που έγινε συνιστά εκδήλωση αδικαιολόγητης περιφρόνησης προς εγγύτατα πρόσωπα της νόμιμης οικογένειας του διαθέτη, στην οποία περιλαμβάνονται και οι αδελφοί εκείνου, καθώς και αν η ίδια διάταξη αποτελεί με τον τρόπο εκδήλωσής της πλήρη ευτελισμό της αξίας του ανθρώπου ή είδος εμπορίας του ανθρώπινου σώματος (ΑΠ Ολ 821/1977 ΝοΒ 26,669, ΑΠ 981/2006, ΑΠ 825/2009, ΑΠ 740/1010, ΕφΑθ 673/2007 Νόμος). Η ακυρότητα της διαθήκης ή διατάξεως αυτής είναι απόλυτη και επέρχεται, αυτοδικαίως, χωρίς να απαιτείται να κηρυχθεί αυτή με δικαστική απόφαση. Επιτρέπεται, όμως, η άσκηση αναγνωριστικής αγωγής για αναγνώριση της ακυρότητας της διατάξεως τελευταίας βουλήσεως για την ανωτέρω αιτία (βλ. *Κ. Παπαδόπουλου* Αγωγές Κληρονομικού Δικαίου τ. Α' εκδ. 1994 σελ. 245, 251, 252). (**ΕφΘεσ 674/2013 ΝΟΜΟΣ**)

ε. Περιεχόμενο που εξαρτάται από τη γνώμη τρίτου

Κατά το 1789 ο διαθέτης δεν μπορεί να εξαρτήσει την ισχύ διατάξεως τελευταίας βουλήσεως από τη γνώμη άλλου. Δεν μπορεί επίσης να αναθέσει σε άλλον τον προσδιορισμό είτε του τιμημένου προσώπου είτε του πράγματος το οποίο καταλείπεται.

Η διάταξη αυτή είναι συνέπεια της αυτοπρόσωπης σύνταξης της διαθήκης σύμφωνα με την οποία η διάταξη τελευταίας βουλήσεως πρέπει να είναι **αυτοτελής και αυτάρκης**· ως εκ τούτου δεν επιτρέπεται ο διαθέτης να εξαρτήσει την ισχύ της από τη γνώμη άλλου. Π.χ. εγκαθιστώ κληρονόμο μου τον Α αν το επιθυμεί ο Β κ.λπ.⁴⁰

3. Ακυρώσιμες διαθήκες

α. Γενικά

Ακυρώσιμη είναι η διαθήκη όταν έχει μεν συνταχθεί νομότυπα, πλην όμως μπορεί να προσβληθεί από τρίτο πρόσωπο π.χ. λόγω πλάνης, απάτης, απειλής κ.λπ. Στην προκειμένη περίπτωση πρόκειται για ακούσια διάσταση μεταξύ βουλήσεως και δήλωσης βουλήσεως.

Οι λόγοι που καθιστούν τη διαθήκη ακυρώσιμη είναι οι εξής:

1. αν η διαθήκη είναι προϊόν απειλής·
2. αν η διαθήκη είναι προϊόν απάτης·
3. αν η διαθήκη είναι προϊόν πλάνης·

40. Κατά το άρθρο 1789 ΑΚ, “ο διαθέτης δεν μπορεί να εξαρτήσει την ισχύ διάταξης τελευταίας βούλησης από τη γνώμη άλλου. Δεν μπορεί επίσης να αναθέσει σε άλλον τον προσδιορισμό είτε του τιμώμενου προσώπου είτε του πράγματος που καταλείπεται. Από τις διατάξεις αυτές, που αποβλέπουν στην εξασφάλιση της αυτοτέλειας και αυτάρκειας της τελευταίας διάταξης, η οποία είναι ανεπίδεκτη εκπροσώπησης, συνάγεται ότι είναι άκυρη η διάταξη τελευταίας βουλήσεως όταν η ισχύς της εξαρτάται από τη γνώμη άλλου, ειδικότερα δε όταν η εξάρτηση αυτή αποτελεί εξουσιαστική αίρεση συνιστάμενη σε πράξη τρίτου, η τέλεση της οποίας εναπόκειται στη θέλησή του και δεν έχει γι’ αυτόν σημασία, αλλά αποσκοπεί στην πλήρωση της αιρέσεως. Έτσι δεν μπορεί ο διαθέτης να ορίσει ως κληρονόμο του κάποιον, αν συναινεί άλλος τρίτος. Ούτε μπορεί να αναθέσει τη συμπλήρωση της τελευταίας του διάταξης σε άλλον, είτε ως προς τον προσδιορισμό του τετιμημένου είτε ως προς το καταλειπόμενο περιουσιακό αντικείμενο. Έτσι ο διαθέτης δεν μπορεί να ορίσει ότι εγκαθιστά κληρονόμο του εκείνον που θα θελήσει άλλος, ούτε ότι αφήνει σε κάποιον ό,τι όρισε ο άλλος (Μπαλής, ΚληρΔ παρ. 92 ΑΠ 960/1996 ΕλλΔνη 38 832, ΑΠ 1597/1979 ΝοΒ 28,1124). Όμως, είναι έγκυρη η διάταξη τελευταίας βούλησης, η ισχύς της οποίας εξαρτήθηκε από πράξη τρίτου, έστω και αν η τέλεσή της εναπόκειται στην απόλυτη ελευθερία του, όταν προκύπτει ότι ο διαθέτης απέβλεπε όχι στη θέληση του τρίτου, αλλά σ’ αυτήν την πράξη του τρίτου, για την οποία αυτός έχει συμφέρον (ΑΠ 1597/1979 ό.π , ΑΠ 815/1978 ΝοΒ 27,729). (ΕφΑθ 4733/2002 ΝΟΜΟΣ)

4. αν παραλείφθηκε μεριδούχος·
5. στην περίπτωση της διάταξης υπέρ του σύζυγο του κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις.

Β. Ακύρωση λόγω απειλής

Σύμφωνα με το 1782 § 1 η διάταξη της διαθήκης είναι ακυρώσιμη, αν είναι προϊόν απειλής, που ασκήθηκε παράνομα ή εναντίον των χρηστών ηθών.

Για να αποτελέσει η απειλή λόγο ακύρωσης της διαθήκης πρέπει να είναι ικανή να εμπνεύσει φόβο σε έμφρονα άνθρωπο.⁴¹ Ο κίνδυνος που απειλείται πρέπει να είναι αληθινός και σπουδαίος και να αφορά σημαντικά αγαθά όπως τη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα, την τιμή, την ελευθερία, την περιουσία του ίδιου του απειληθέντος ή προσώπων που συνδέονται στενά μ' αυτόν.

Η άσκηση της απειλής πρέπει να γίνεται κατά τρόπον παράνομο ή εναντίον των χρηστών ηθών.

Τέλος, είναι άνευ σημασίας αν την απειλή άσκησε ο τιμημένος ή οποιοσδήποτε τρίτος. Σε όλες τις περιπτώσεις η διαθήκη είναι ακυρώσιμη.⁴²

γ. Ακύρωση λόγω απάτης

Σύμφωνα με το 1782 § 2 διαθήκη είναι ακυρώσιμη αν είναι προϊόν απάτης, χωρίς την οποία ο διαθέτης δεν θα προέβαινε στην συγκεκριμένη διάταξη.

Με την έννοια της απάτης στις διαθήκες εννοούμε ψευδείς και υποβολιμαίες παραστάσεις, οι οποίες διοχετεύονται με κατάλληλους χειρισμούς στο διαθέτη και τον παρασύρουν να συντάξει διαθήκη διαφορετική από κείνη την οποία είχε κατά νου να συντάξει.

Η ακύρωση της διαθήκης λόγω απάτης έχει την εξής σημαντική διαφορά από την κύρωση λόγω πλάνης περί τα παραγωγικά αίτια της βουλήσεως όταν η πλάνη

41. (1) Από τις διατάξεις των άρθρων 1782§1, 150 και 151 του ΑΚ προκύπτει ότι για την ακύρωση διαθήκης η οποία συντάχθηκε υπό το κράτος απειλής που ασκήθηκε παράνομα ή εναντίον των χρηστών ηθών απαιτείται αφενός μεν απειλή σοβαρή, ήτοι ψυχολογική βία που να προκαλεί υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες φόβο σε έμφρονα άνθρωπο, αφ' ετέρου δε η απειλή αυτή να εκθέτει σε σπουδαίο και άμεσο κίνδυνο τη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα, την ελευθερία, την τιμή, την περιουσία αυτού που απειλήθηκε ή των προσώπων που συνδέονται στενότερα με αυτόν, και να υφίσταται εξακολουθητικώς, και μετά τη σύνταξη της διαθήκης, μέχρι τον θάνατο του διαθέτη, ώστε να μην μπορεί αυτός να την ανακαλέσει, υπάρχει δε τέτοια απειλή και όταν κάποιος απειλεί ασθενή ότι θα τον εγκαταλείψει μόνο (του) κατά τις τελευταίες ημέρες της ζωής του (ΑΠ 677/2002). (ΑΠ 731/2014 ΝΟΜΟΣ)

42. Κατά Βουζικά και Λιτζερόπουλο η απειλή αρκεί να προξενεί φόβο μόνο στο διαθέτη ενόψει του ιδιάζοντος χαρακτήρα και της ιδιουσυστασίας του. Βλ. Βουζικά ό.π. τ.Β. σελ. 493, Λιτζερόπουλο ό.π. τ.Β. σελ. 127. Μ' άλλα λόγια οι καθηγητές Βουζίκας και Λιτζερόπουλος ακολουθούν υποκειμενικά κριτήρια στην διαπίστωση της απειλής. Ομοίως και μερίδα της νομολογίας ΑΠ 1133/2002, ΕφΛαρ 344/2008 ΝΟΜΟΣ εκτιμώντας τις εκάστοτε περιστάσεις.

προήλθε από απάτη, δεν είναι ανάγκη να μνημονεύονται στη διαθήκη τα παραγωγικά αίτια που οδήγησαν στη σύνταξη της. Αντίθετα, στη ακύρωση λόγω πλάνης περί τα παραγωγικά αίτια, τα πλανημένα παραγωγικά αίτια πρέπει να μνημονεύονται στη διαθήκη (1784 βλ. πιο κάτω στο ε).⁴³

Παράδειγμα: Ο Κ σκέφτεται να μοιράσει εξίσου την περιουσία του στα δυο του παιδιά Α και Β. Πριν όμως συντάξει τη διαθήκη του ο Κ τον πιάνει ο φίλος του Λ και του λέει πως ο γιος του Α είναι μέθυσος, χαρτοπαίκτης και ανάξιος να διαχειριστεί την περιουσία που σκοπεύει να του αφήσει. Με τα πολλά το Κ πείθεται και περιορίζει τον Α στην νόμιμη μοίρα, αφήνοντας όλη του την υπόλοιπη περιουσία στο Β. Μετά το θάνατο του Κ ο Α προσβάλλει τη διαθήκη.

- για να την προσβάλλει ως ακυρώσιμη με την αιτιολογία της πλάνης περί τα παραγωγικά αίτια, θα πρέπει ο Κ να αναφέρει στη διαθήκη ποια είναι τα αίτια που τον οδήγησαν στο να περιορίσει τον Α στη νόμιμη μοίρα
- αντίθετα αν ο Α προσβάλλει τη διαθήκη σαν προϊόν απάτης δεν χρειάζεται να αναφέρονται στη διαθήκη τα αίτια του περιορισμού του Α στη νόμιμη μοίρα, θα πρέπει, όμως, ο Α να αποδείξει την απάτη του Λ.

δ. Ακύρωση λόγω πλάνης περί το πρόσωπο ή το αντικείμενο

Κατά το 1783 η διάταξη της διαθήκης είναι ακυρώσιμη, αν ο διαθέτης πλανιόταν σχετικά με την ταυτότητα είτε του τιμημένου, τον οποίο ήθελε, είτε του πράγματος το οποίο θα άφηνε. Η εσφαλμένη ονομασία ή περιγραφή προσώπου ή αντικείμενου δεν παραβιάζει το κύρος της διαθήκης.

43. Κατ' άρθρο 1782 παρ. 2 ΑΚ, η διάταξη της διαθήκης είναι ακυρώσιμη, αν είναι προϊόν απάτης, χωρίς την οποία ο διέθετε δεν θα διατύπωνε τη διάταξη. Υπό την έννοια της απάτης στην άνω διάταξη περιλαμβάνονται ψευδείς και υποβολιμαίες ή δελεαστικές παραστάσεις, οι οποίες, γινόμενες με δόλο και τεχνηέντως, καταπειθούν να παρασύρουν το διαθέτη στην τελευταία διάταξη, στην οποία διαφορετικά αυτός δεν θα προερχόταν. Για να είναι δε ακυρώσιμη λόγω απάτης η διαθήκη ή ορισμένη διάταξή της, πρέπει να υπάρχει μεταξύ των απατηλών ενεργειών ή παραστάσεων και της συντάξεώς της ή του περιεχομένου της πρόσφορος αιτιώδης σύνδεσμος, με την έννοια ότι ο διαθέτης κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων και με πιθανότητα, δεν θα συνέτασσε αυτήν τη διαθήκη ή δεν θα περιελάμβανε σε αυτήν ορισμένη διάταξη, αν δεν παρεπίθετο από τις απατηλές ενέργειες ή παραστάσεις. Η ύπαρξη δε του αιτιώδους αυτού συνδέσμου πρέπει να προκύπτει από την αγωγή με την οποία ζητείται η ακύρωση της λόγω απάτης. Ακόμη, στις παραπειστικές, ψευδείς και υποβολιμαίες ή δελεαστικές προτάσεις, κατά τα ως άνω, δεν συγκαταλέγονται απλές προσποιητές εκδηλώσεις αφοσίωσης και μέριμνας υπέρ του διαθέτη ή κολακείες ή ικεσίες προς αυτόν, έστω και όταν γίνονται με υπερβολή ή φορτικότητα, ενώ αντιθέτως, ψευδείς και υποβολιμαίες παραστάσεις είναι και η με επιτηδεϊότητα γενομένη καλλιέργεια μίσους του διαθέτη προς τους συγγενείς του και η απομάκρυνση τούτου από αυτούς (ΑΠ 407/2005 ΤρΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 151/1996 Δνη 37,1349, ΑΠ 786/1994 Δνη 1995,857, ΑΠ 705/1980 ΝοΒ 29,30). (ΕφΑΘ 91/2009 ΝΟΜΟΣ)

Π.χ. Εγκαθιστώ κληρονόμο μου τη «Σούλα» ενώ ήθελα την «Τούλα». Αφήνω στον Α το σπίτι επί της οδού Σπ. Τρικούπη, ενώ ήθελα το σπίτι επί της οδού Χαρ. Τρικούπη κλπ.

Η διάταξη του 1783 αναφέρεται στην «πλάνη εν τη δηλώσει. Συνεπώς, αν με την ερμηνεία της διαθήκης συνάγεται η αληθής βούληση του διαθέτη (τι εννοούσε πραγματικά ο διαθέτης), δεν ακυρώνεται η διαθήκη. Εκτός από τις περιπτώσεις της πλάνης περί την ταυτότητα, κάθε άλλη «πλάνη εν τη δηλώσει» για να οδηγήσει σε ακύρωση της διαθήκης πρέπει να είναι **ουσιώδης** (140-142).

ε. Ακύρωση λόγω πλάνης περί τα παραγωγικά αίτια

Κατά το 1784 η διάταξη της διαθήκης είναι ακυρώσιμη, **αν την παρήγαγαν πλανημένα αίτια που μνημονεύονται στη διαθήκη** και ανάγονται στο παρελθόν, παρόν ή μέλλον, χωρίς τα οποία ο διαθέτης δεν θα προέβαινε στη διάταξη.

Παραδείγματα: Εγκαθιστώ κληρονόμο μου τον Α κι όχι τον Β επειδή νομίζω ότι ο Β πέθανε, ενώ στην πραγματικότητα είναι ζωντανός. Εγκαθιστώ κληρονόμο μου τον Α κι όχι τον Β επειδή νομίζω ότι ο νόμος δεν μου επιτρέπει να αφήσω κάτι και στον Β (πλάνη περί το δίκαιο), κ.λπ. Σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις τα πλανημένα παραγωγικά αίτια πρέπει να συνάγονται από το περιεχόμενο της διαθήκης.

Στην περίπτωση που τα παραγωγικά αίτια δεν μνημονεύονται στη διαθήκη αυτή μπορεί να ακυρωθεί σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις (140-142)· τονίζεται ότι η ακύρωση σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις μπορεί να ζητηθεί αν η πλάνη είναι **ουσιώδης**. Σύμφωνα με το 141 η πλάνη είναι ουσιώδης, όταν αναφέρεται σε σημείο τέτοιας σπουδαιότητας για την όλη δικαιοπραξία, ώστε ο πλανηθείς, αν γνώριζε την αληθινή κατάσταση δεν θα επιχειρούσε τη δικαιοπραξία. Δεν υπάρχει πλάνη περί τα παραγωγικά αίτια αν ο διαθέτης γνώριζε την πραγματικότητα για τα περιστατικά που μνημονεύει στη διαθήκη του.

Σε κάθε περίπτωση προηγείται η ερμηνεία της διαθήκης. Αν με ερμηνεία των διατάξεων της διαθήκης μπορεί να διαπιστωθεί η πραγματική βούληση του διαθέτη, τότε δεν χωρεί ακύρωσή της.

Για να ακυρωθεί η διαθήκη κατά το 1748 θα πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά τα ακόλουθα:

- 1) η διάταξη του διαθέτη να οφείλεται σε πεπλανημένα αίτια
- 2) τα πεπλανημένα αίτια να μνημονεύονται στη διαθήκη
- 3) τα πεπλανημένα αίτια να αναφέρονται στο παρελθόν, παρόν ή στο μέλλον και
- 4) να υπάρχει αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της πλάνης του διαθέτη και της δηλώσεως που εμπεριέχεται στη διαθήκη του, έτσι ώστε, αν δεν υπήρχαν τα πεπλανημένα αίτια, ο διαθέτης δεν θα προέβαινε στη δήλωση αυτή με τη διαθήκη του.⁴⁴

44. Κατά το άρθρο 1784 ΑΚ η διάταξη της διαθήκης είναι ακυρώσιμη αν υπήρξε αποτέλεσμα πλάνης από αίτια που μνημονεύονται στη διαθήκη και ανάγονταν στο παρελθόν, το παρόν

στ. Ακύρωση λόγω παράλειψης μεριδούχου

Σύμφωνα με το 1786 εδ. α η διαθήκη είναι ακυρώσιμη, αν ο διαθέτης παράλειψε μεριδούχο που υπήρχε κατά το θάνατο του, του οποίου η ύπαρξη κατά τη σύνταξη της διαθήκης δεν ήταν γνωστή στον διαθέτη, ή γεννήθηκε ή κατέστη μεριδούχος μετά τη σύνταξη της διαθήκης.

ή το μέλλον, χωρίς τα οποία ο διαθέτης δε θα διατύπωνε τη διάταξη. Από τη διάταξη αυτή σε συνδυασμό με εκείνες των άρθρων 140-143 ΑΚ συνάγεται ότι σε αντίθεση με τις δικαιοπραξίες εν ζωή, η διάταξη της διαθήκης για να είναι ισχυρή πρέπει να είναι απαλλαγμένη από πλάνη στα παραγωγικά αίτια της βούλησης. Παραγωγικό αίτιο της βούλησης είναι η πραγματική κατάσταση, που ανάγεται στο παρελθόν, το παρόν ή το μέλλον, υπάρχει κατά την κατάρτιση της διαθήκης και επέδρασε στον προσδιορισμό της βούλησης. Όταν η πραγματική αυτή κατάσταση, που απαραίτητα πρέπει να μνημονεύεται στη διαθήκη δεν ανταποκρίνεται στην αλήθεια και επί πλέον επέδρασε στη διαμόρφωση της τελευταίας διάταξης, επειδή ο διαθέτης αγνοούσε την αλήθεια ή είχε εσφαλμένη γνώση γι' αυτήν δημιουργείται λόγος ακύρωσής της. Αντίθετα αν τα αίτια που αναφέρονται στη διαθήκη είναι μεν ψευδή, αλλά ο διαθέτης γνώριζε την αλήθεια, δεν υπάρχει πλάνη στα παραγωγικά αίτια και τα σχετικά γεγονότα δεν έχουν επίδραση στο κύρος της διαθήκης, Αποτέλεσμα της ακυρώσεως είναι κατ' αρχήν η ακύρωση της διάταξης της διαθήκης, στην οποία εμφιλοχωρεί ο σχετικός λόγος ακύρωσης και αφήνει ανέπαφη την υπόλοιπη διαθήκη. Περαιτέρω κατά το άρθρο 1788 ΑΚ το δικαίωμα για την ακύρωση διάταξης τελευταίας βούλησης παραγράφεται δυο χρόνια μετά τη δημοσίευση της διαθήκης. Η παραγραφή αυτή αναφέρεται αποκλειστικά σε ακυρώσιμη διαθήκη, ενώ η αναγνωριστική της ακυρότητας αγωγή δεν υπόκειται σε καμία παραγραφή και οπωσδήποτε όχι σε μικρότερη από την εικοσαετία. Επειδή από τη διάταξη του άρθρου 181 ΑΚ που ορίζει ότι η ακυρότητα μέρους συνεπιφέρει την ακυρότητα της όλης δικαιοπραξίας, αν συνάγεται ότι αυτή δεν θα επεχειρείτο χωρίς το άκυρο μέρος και καθιερώνει ερμηνευτικό κανόνα υπέρ της μερικής ακυρότητας κατ' αποδοχή της αρχής του βυζαντινορωμαϊκού δικαίου *utile per inutile, non vitiatur* προκύπτει ότι επί ακυρότητας μέρους της δικαιοπραξίας αυτή ισχύει κατά κανόνα κατά το υπόλοιπο μέρος αυτής, εκτός αν κατ' εξαίρεση συνάγεται ότι κατά το χρόνο της καταρτίσεως της δικαιοπραξίας θέληση του δικαιοπρακτήσαντος θα ήταν αν γνώριζε τη μερική ακυρότητα να μην ισχύει η δικαιοπραξία και κατά το υπόλοιπο μέρος. Προϋπόθεση της εφαρμογής της διάταξης αυτής είναι ότι ο δικαιοπρακτών αγνοούσε την ακυρότητα του μέρους, διαφορετικά δε θα περιλάμβανε το άκυρο μέρος στην δικαιοπραξία, αν δε παρά ταύτα περιέλαβε τούτο εν γνώσει της ακυρότητας δεν εφαρμόζεται η παραπάνω διάταξη, Από την ίδια διάταξη συνάγεται ότι στην προβλεπόμενη από αυτήν περίπτωση δεν πρόκειται για την αναζήτηση της πραγματικής βούλησης του δικαιοπρακτούντος γιατί η βούληση αυτή είναι βέβαιον ότι κατευθύνεται εξ' αρχής σε ολόκληρη την δικαιοπραξία, αλλά περί εξακριβώσεως της υποθετικής ή εικαζόμενης βούλησης αυτού, δηλαδή εκείνης που θα είχε αν γνώριζε την ακυρότητα του μέρους. Έτσι αν υπάρχει ακυρότητα μιας από τις διατάξεις διαθήκης, είναι δυνατόν η μερική αυτή ακυρότητα να επιφέρει την ακυρότητα όλης της διαθήκης κατ' άρθρο 181 ΑΚ, αν συνάγεται ότι ο διαθέτης αγνοούσε τη μερική ακυρότητα και ότι αν τη γνώριζε κατά το χρόνο σύνταξης της διαθήκης, δεν θα ήθελε να ισχύσει ούτε ως προς το υπόλοιπο έγκυρο μέρος αυτής. Ο επικαλούμενος την ολική ακυρότητα πρέπει να ισχυρισθεί και να αποδείξει τη συνδρομή της εξαιρετικής περίπτωσης κατά την οποία συνάγεται ότι η κατά το χρόνο συντάξεως της διαθήκης θέληση του διαθέτη αν γνώριζε τη μερική ακυρότητα θα ήταν να μην ισχύσει ούτε κατά το υπόλοιπο μέρος. (ΑΠ 1350/2014 ΝΟΜΟΣ)

Η διάταξη του 1786 εδ. α δεν εφαρμόζεται αν ο διαθέτης γνώριζε την ύπαρξη του μεριδούχου, αλλά αγνοούσε ότι ήταν μεριδούχος (δηλ. υπήρχε άγνοια της ιδιότητας αυτής καθαυτής σαν «μεριδούχου». Μεριδούχοι είναι στενά συγγενικά πρόσωπα του διαθέτη που δικαιούνται τη νόμιμη μοίρα επί της κληρονομιάς. (Βλ. πιο κάτω για τη Νόμιμη μοίρα). Στην περίπτωση αυτή η ακύρωση μπορεί να ζητηθεί για άλλους λόγους όπως π.χ. πλάνη περί τα παραγωγικά αίτια.

Συνεπώς οι προϋποθέσεις ακύρωσης της διαθήκης κατά το 1786 εδ. α είναι

- 1) Η παράλειψη του μεριδούχου·
- 2) η παράλειψη να ήταν ακούσια:
 - είτε γιατί ο διαθέτης αγνοούσε την ύπαρξη του μεριδούχου·
 - είτε γιατί ο μεριδούχος γεννήθηκε ή κατέστη μεριδούχος μετά την σύνταξη της διαθήκης.

Κατά την διατύπωση του 1786, αλλά και την κρατούσα στη νομολογία άποψη, η παράλειψη μεριδούχου επάγεται ακυρότητα **ολόκληρης της διαθήκης**. Ήδη με την νεώτερη για το θέμα αυτό απόφαση υπάρχει στροφή στη νομολογία και ομιλεί για μερική ακύρωση της διαθήκης.⁴⁵

Κατά το 1786 εδ. θ η ακύρωση αποκλείεται, όταν αποδεικνύεται ότι ο διαθέτης θα προέβαινε στη σύνταξη της διαθήκης κι αν γνώριζε την υπάρχουσα ή επελθούσα πραγματική κατάσταση. Το βάρος της απόδειξης ότι ο διαθέτης θα προέβαινε στη σύνταξη, ακόμη κι αν γνώριζε την πραγματική κατάσταση, το φέρει εκείνος που υπερασπίζεται το κύρος της διαθήκης.

ζ. Διάταξη υπέρ του συζύγου

Σύμφωνα με το 1785 η διάταξη σε διαθήκη του κληρονομούμενου υπέρ του συζύγου του σε περίπτωση αμφιβολίας, είναι ακυρώσιμη, αν ο μεταξύ τους γάμος

45. Κατά το άρθρο 1786 του ΑΚ η διαθήκη είναι ακυρώσιμη και όταν ο διαθέτης παρέλειψε μεριδούχο που γεννήθηκε ή έγινε μεριδούχος μετά τη σύνταξή της, κατά δε το άρθρο 1787 του ΑΚ στην περίπτωση αυτή του άρθρου 1786 την ακύρωση της διαθήκης μπορεί να τη ζητήσει μόνο ο μεριδούχος που παραλείφθηκε. Σκοπός των διατάξεων αυτών είναι η προστασία του εξ αδιαθέτου κληρονομικού δικαιώματος του παραλειφθέντος μεριδούχου, ο οποίος άλλωστε και μόνον, κατά τα προεκτεθέντα, δικαιούται να ζητήσει την ακύρωση της διαθήκης. Παρέπεται ότι στην ανωτέρω περίπτωση δεν ακυρώνεται ολόκληρη η διαθήκη, αλλά μόνο στο μέτρο που είναι αναγκαίο για την προστασία της εξ αδιαθέτου μερίδας του παραλειφθέντος μεριδούχου. Υπό την αντίθετη εκδοχή η ακύρωση αυτή θα ευνοούσε όχι μόνο τον τελευταίο (παραλειφθέντα) αλλά και άλλα πρόσωπα που ο διαθέτης, κατά την εκπεφρασμένη, εμμέσως πλην σαφώς, στη διαθήκη βούλησή του δεν τα ήθελε ως κληρονόμους, όπως συμβαίνει ιδίως όταν υπήρχαν και άλλοι εξ αδιαθέτου κληρονόμοι των οποίων την ύπαρξη γνώριζε ο διαθέτης κατά τη σύνταξη της διαθήκης και παρά ταύτα επέλεξε να μην τους τιμήσει. (ΑΠ 1129/2013 ΝΟΜΟΣ)

είναι άκυρος ή λύθηκε όσο ζούσε ο διαθέτης ή αν ο διαθέτης, έχοντας βάσιμο λόγο διαζυγίου, είχε ασκήσει την αγωγή διαζυγίου κατά του συζύγου του.⁴⁶

Το 1785 θεσπίζει ερμηνευτικό κανόνα και εφαρμόζεται εφόσον δεν έχει εκφραστεί αντίθετη θέληση του διαθέτη. Μ' άλλα λόγια δεν χωρεί ακύρωση της διαθήκης π.χ. αν ο τιμημένος σύζυγος αποδείξει ότι ο διαθέτης γνώριζε την ακυρότητα του γάμου.

46. Κατά τη διάταξη του άρθρου 1785 ΑΚ, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 24 του Ν 1329/1983, η διάταξη σε διαθήκη του κληρονομούμενου υπέρ του συζύγου του, σε περίπτωση αμφιβολίας, είναι ακυρώσιμη, αν ο μεταξύ τους γάμος είναι άκυρος ή λύθηκε όσο ζούσε ο διαθέτης, ή αν ο διαθέτης, έχοντας βάσιμο λόγο διαζυγίου, είχε ασκήσει την αγωγή διαζυγίου κατά του συζύγου του. Από τη διάταξη αυτή προκύπτει, ότι με τον καθιερούμενο ερμηνευτικό κανόνα, σύμφωνα με τον οποίο, σε περίπτωση αμφιβολίας, είναι ακυρώσιμη η διάταξη στη διαθήκη υπέρ του συζύγου, αν συντρέχουν και οι λοιπές προϋποθέσεις του ως άνω άρθρου, μετατίθεται το βάρος της επικλήσεως και αποδείξεως στον τετιμημένο σύζυγο, για να άρει την αμφιβολία και να αποτρέψει την ακύρωση της υπέρ αυτού διατάξεως, του ισχυρισμού, ότι η θέληση του διαθέτη, κατά το χρόνο συντάξεως της διαθήκης, δεν θα ήταν διαφορετική ακόμη και στην υποθετική περίπτωση, κατά την οποία θα γνώριζε την ακυρότητα του γάμου ή τη μέχρι του θανάτου του αμετάκλητη λύση του με διαζύγιο. Την άποψη αυτή ενισχύει και το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 1786 ΑΚ, αφού επί της παρεμφερούς περιπτώσεως της παραλείψεως νόμιμου μεριδούχου, υφισταμένου κατά το χρόνο συντάξεως της διαθήκης, αλλ' αγνώστου στο διαθέτη, ή επιγενόμενου αυτής, η ακύρωση αποκλείεται, όταν αποδεικνύεται ότι ο διαθέτης θα προχωρούσε στη σύνταξη της διαθήκης και αν γνώριζε την πραγματική κατάσταση που υπάρχει ή επήλθε (βλ. ΑΠ 619/1994 ΕλλΔνη 1995,367, ΑΠ 345/1992 ΕλλΔνη 1993,1332, ΑΠ Ολ 1014/1972 ΝοΒ 21,592, ΑΠ 167/1955 ΝοΒ 3,539, *Κορνηλάκη* στον ΑΚ Γεωργιάδη - Σταθόπουλου, άρθρο 1785 αρ. 1-3, *Βουζίκα*, ΚληρΔ Β', σελ. 707, και εκεί υποσ. 3, *Τούσης*, ΚληρΔ § 58 σημ. 1, *Φίλιο*, ΚληρΔ ΙΙ σελ. 159 σημ. 18). Το κατά την ανωτέρω διάταξη δικαίωμα ακυρώσεως, γεννιέται μόνο "σε περίπτωση αμφιβολίας". Εφόσον δηλαδή δεν διαπιστώνεται είτε αποκλειστικό με την ερμηνεία της ίδιας της διαθήκης είτε αποκλειστικά με προσφυγή σε στοιχεία που βρίσκονται έξω από αυτήν είτε με συνδυασμό ερμηνείας της διαθήκης και "εξωτερικών" στοιχείων, αντίθετη βούληση του διαθέτη. Η βούληση αυτή μπορεί να είναι "πραγματική" (λ.χ. ο διαθέτης γνώριζε την ελαττωματικότητα του γάμου) είτε "υποθετική" (λ.χ. τι θα ήθελε ο διαθέτης, αν γνώριζε την ελαττωματικότητα του γάμου ή την ύπαρξη λόγου διαζυγίου σε βάρος του τιμώμενου συζύγου) (βλ. *Βουζίκα*, ό.π. σελ. 710, *Κορνηλάκη*, ό.π. αρ. 11, 15). Κρίσιμος χρόνος για τη διαπίστωση της παραπάνω πραγματικής ή υποθετικής βουλήσεως του διαθέτη είναι ο χρόνος συντάξεως της διαθήκης (βλ. *Κορνηλάκη*, ό.π., αρ. 12), ενώ μεταγενέστερα της συντάξεως της διαθήκης περιστατικό (λ.χ. συμπεριφορά του διαθέτη) θα μπορούσαν να συνεκτιμηθούν για τη διαπίστωση της υποθετικής βουλήσεως του διαθέτη όχι μόνο υπέρ της ισχύος της διατάξεως αλλά και κατ' αυτής (βλ. *Βουζίκα*, ό.π. σελ. 710, *Κορνηλάκη*, ό.π. αρ. 12). Κατ' εφαρμογή όμως της ως άνω διατάξεως του άρθρου 1785 ΑΚ, ακυρώνεται, σε αντίθεση με τη ρύθμιση της διατάξεως του άρθρου 1786 ΑΚ, μόνο η διάταξη υπέρ του συζύγου, ενώ το κύρος της όλης διαθήκης θα κριθεί κατά τη διάταξη του άρθρου 181 ΑΚ (βλ. *Κορνηλάκη*, ό.π. αρ. 13, *τον ίδιο*, άρθρα 1781-1812 αρ. 96-97), κατά την οποία όμως την ολική ακυρότητα της διαθήκης πρέπει να την επικαλεσθεί και αποδείξει εκείνος που προσβάλλει το κύρος της διαθήκης (βλ. *Κορνηλάκη* ό.π., *Βουζίκα*, ό.π., σελ. 651 επ., *Μπαλή*, ΚληρΔ, §§ 95, 115, *Τούση*, ό.π., § 60 σημ. ι, § 117 σημ. 4). (ΕφΑΘ 4608/2004 ΝΟΜΟΣ)

Κατά τ' άλλα οι περιπτώσεις που χωρεί ακύρωση της διαθήκης κατά το 1785 είναι:

- 1) αν ο γάμος του διαθέτη και του συζύγου του ήταν **άκυρος** (η διάταξη υπέρ του συζύγου είναι ακυρώσιμη αφού βγει η αμετάκλητη απόφαση για την ακυρότητα του γάμου).
- 2) αν ο γάμος λύθηκε όσο ζούσε ο διαθέτης (με διαζύγιο).
- 3) αν ο διαθέτης είχε ασκήσει αγωγή διαζυγίου κατά του συζύγου του έχοντας βάσιμο λόγο διαζυγίου.

η. Διαδικασία της ακύρωσης

Δικαιούμενα πρόσωπα: την ακύρωση της διάταξης της διαθήκης στις περιπτώσεις των άρθρων 1782 - 1785 μπορεί να ζητήσει μόνο αυτός που **ωφελείται άμεσα** από την ακύρωση. Στην περίπτωση του 1786 την ακύρωση ζητάει μόνο ο μεριδούχος που παραλείφθηκε. Η διάταξη του 145 (αποζημίωση ένεκα της ακυρώσεως) δεν εφαρμόζεται στις ακυρώσεις των διατάξεων της διαθήκης (1787).

Άμεσα ωφελούμενα πρόσωπα θεωρούνται, μόνον εκείνοι που ωφελούνται άμεσα από την ακύρωση αυτής, όπως είναι ο υποκατάστατος, ο εξ αδιαθέτου κληρονόμος, ο εγκατάστατος σε προηγούμενη διαθήκη, ο συγκληρονόμος που δικαιούται σε προσαύξηση, ο καταπιστευματοδόχος κ.λ.π., όχι όμως και ο εμμέσως ελκών συμφέρον από την ακύρωση της διαθήκης. Έτσι λ.χ. δικαιούται να ζητήσει την ακύρωση, ο εξ αδιαθέτου κληρονόμος, εφόσον μετά την ακύρωση χωρεί η εξ αδιαθέτου διαδοχή. Είναι όμως ευνόητο ότι ο εξ αδιαθέτου κληρονόμος δεν δικαιούται να ζητήσει στην περίπτωση του 1785 την ακύρωση της διαθήκης, όταν ο διαθέτης με την διαθήκη, η οποία περιλαμβάνει την ακυρωτέα υπέρ του συζύγου διάταξη, τον αποκλήρωσε εν ευρεία έννοια (1713) δηλαδή τον απέκλεισε ρητώς από τη εξ αδιαθέτου διαδοχή, χωρίς να είναι εν συνάμα και νόμιμος μεριδούχος (1825, 1839 επ.), εκτός αν με την αγωγή του επικαλείται, μετά την ακύρωση της υπέρ του συζύγου διατάξεως, ολική ακυρότητα της διαθήκης που περιέχει τη διάταξη αυτή και επέλευση της εξ αδιαθέτου διαδοχής (ΕφΑθ 4608/2004). Επίσης άμεσα ωφελούμενος είναι, όταν πρόκειται για ακύρωση εγκατάστασης καταπιστευματοδόχου, ο κληρονόμος που βαρύνεται με το καταπίστευμα. Αντίστοιχα και ο βεβεβαρημένος με κληροδοσία (1981) ή ο υποκατάστατος κληροδόχος (2008), αν ακυρωθεί η κληροδοσία κ.ο.κ.

Εναγόμενος: εναγόμενος στην αγωγή για την ακύρωση της διαθήκης είναι ο τιμημένος, δηλαδή το πρόσωπο που ωφελείται από την ύπαρξη της διαθήκης όπως τη σύνταξε ο διαθέτης.

Νομική φύση του δικαιώματος: το δικαίωμα της ακύρωσης της διαθήκης είναι διαπλαστικό, προσωποπαγές, ανεκχώρητο και ακατάσχετο. Η ακύρωση κηρύσσεται με δικαστική απόφαση.

Συνέπειες: Σύμφωνα με το 184 η ακυρώσιμη δικαιοπραξία μετά την ακύρωση εξομοιώνεται με την **αρχικά άκυρη**. Η διάταξη αυτή σαν γενική, εφαρμόζεται και στις διαθήκες.

Το πρόβλημα που δημιουργείται με την ακύρωση της διαθήκης είναι αν, μετά την ακύρωση, θα ισχύσει η πραγματική θέληση του διαθέτη. Π.χ. ο Κ εγκαθιστά τον Α κληρονόμο του, ενώ αποκληρώνει τον Β γιατί νόμιζε ότι ο Β προσπαθούσε να τον σκοτώσει. Αν αποδειχτεί ότι ο Κ πλανιόταν τι θα γίνει με το Β;

Ο νόμος δεν αναφέρει τίποτα πάνω σ' αυτό το σημείο. Πρέπει όμως να γίνει δεκτό ότι σε παρόμοιες περιπτώσεις η πραγματική θέληση του διαθέτη **δεν μπορεί** να καταλάβει τη θέληση της πλανημένης. Κατ' ακολουθία, αφού η ακυρώσιμη διαθήκη εξομοιώνεται με την αρχική άκυρη, έπεται ότι θα ακολουθήσει η εξ αδιαθέτου διαδοχή. Υποστηρίζεται στη νομολογία και αντίθετη άποψη, σύμφωνα με την οποία πρέπει να αναζητείται και η αληθής θέληση του διαθέτη, η οποία προκύπτει με τρόπο ασφαλή και αναμφισβήτητο από το λοιπό περιεχόμενο της διαθήκης.⁴⁷

Ειδικότερα για την ακύρωση λόγω πλάνης υποστηρίζεται η άποψη⁴⁸(2) ότι αν ο διαθέτης άφησε χρηματικό ποσό μεγαλύτερο από κείνο το οποίο πράγματι ήθελε, η διάταξη ισχύει για το μικρότερο ποσό που ήθελε ο διαθέτης, με τη δικαιολογία ότι στο «μείζον» εμπεριέχεται και το «έλασσον». Αντίθετα, αν άφησε ποσό μικρότερο από κείνο που πράγματι ήθελε, η διάταξη ισχύει για το μεγαλύτερο. Π.χ., αν ο Κ άφησε στον Α 100.000 ευρώ ενώ ήθελε 50.000, ο Α θα λάβει τα 50.000" αντίθετα αν άφησε 50.000 ενώ ήθελε 100.000, ο Α θα λάβει μόνο τα 50.000.

47. Περαιτέρω, από τις προαναφερόμενες διατάξεις σε συνδυασμό με εκείνες των άρθρων 180 και 184 του ΑΚ προκύπτει ότι το αποτέλεσμα της ακυρώσεως είναι ότι η ακυρωθείσα διάταξη τελευταίας βουλήσεως εξομοιώνεται με εξαρχής άκυρη, δηλαδή εξαφανίζεται, χωρίς να είναι επιτρεπτό να αντικατασταθεί με την εικαζομένη βούληση του διαθέτη, και επέρχεται, κατά κανόνα, η εξ αδιαθέτου κληρονομική διαδοχή (βλ. *Παπαντωνίου ό.π. Βουζίκη ό.π. Κορνηλάκη ό.π.*), εκτός αν από το περιεχόμενο της διαθήκης προκύπτει ποιοί θα ήταν το περιεχόμενο της ακυρωθείσας διατάξεως της διαθήκης, εάν δεν είχε επιλοκωρήσει το ελάττωμα (βλ. *Μπαλή ό.π. Τούση ό.π.*). Τέλος από το συνδυασμό των άρθρων 173 και 1781 ΑΚ προκύπτει ότι στην ερμηνεία των διαθηκών αναζητείται, χωρίς προσήλωση στις λέξεις, η αληθινή βούληση του διαθέτη, σκοπούμενη από άποψη υποκειμενική και όχι αντικειμενική, κατά την έννοια της οποίας η βούληση αυτή θα προσδιοριζόταν κατά τις αντιλήψεις τρίτων, σύμφωνα με τη συναλλακτική καλή πίστη, την προβλεπόμενη από το άρθρο 200 του ίδιου κώδικα, το οποίο όμως δεν έχει εφαρμογή στην ερμηνεία διαθηκών. Εξ άλλου, έδαφος για τέτοια ερμηνεία που θα αποβλέπει στην αναζήτηση βουλήσεως διαφορετικής εκείνης που εκφράσθηκε με τις λέξεις που χρησιμοποίησε ο διαθέτης, δεν παρέχεται όταν κατά την κρίση του δικαστηρίου της ουσίας, η με τις ανωτέρω λέξεις γενόμενη διατύπωση είναι απόλυτα σαφής και αποδίδει με πληρότητα αυτό που ο διαθέτης θέλησε. Τότε μόνο συγχωρείται η προσφυγή σε γεγονότα και στοιχεία εκτός διαθήκης, όταν το ως άνω δικαστήριο κρίνει ότι η δήλωση της τελευταίας βουλήσεως εμφανίζει ασαφή και αμφίβολα σημεία που χρειάζονται για την αποσαφήνισή τους, ερμηνεία προς το σκοπό της εξευρέσεως της αληθινής θελήσεως του διαθέτη (ΑΠ 1965/1987 ΝοΒ 36,1653 ΑΠ 1889/1985 ΝοΒ 34,1598). (**ΕφΠειρ 204/1998 η οποία επικυρώθηκε με την ΑΠ 1128/2002 ΝΟΜΟΣ**)

48. Βλ. *Μπαλή ο.π.*, σελ. 111-112

Απόσβεση του δικαιώματος: Το δικαίωμα για την ακύρωση της διαθήκης αποσβένεται στις εξής περιπτώσεις:

- 1) αν το δικαιούμενο πρόσωπο **παραιτηθεί** από την ακύρωση της διαθήκης είτε ρητά είτε σιωπηρά (156) και
- 2) αν το δικαίωμα **παραγραφεί**. Σύμφωνα με το 1788 το δικαίωμα για την ακύρωση διάταξης τελευταίας βουλήσεως παραγράφεται μετά **διετία** από τη δημοσίευση της διαθήκης.⁴⁹ Σε κάθε άλλη περίπτωση μετά πάροδο εικοσαετίας (157 εδ. γ, 249).

Αναγνώριση διαθήκης σαν έγκυρης: Οι κληρονόμοι μπορούν με μονομερή δήλωση να αναγνωρίσουν σαν έγκυρη την άκυρη διαθήκη και να παραιτηθούν από το δικαίωμα προσβολής της. Η δήλωση αυτή μπορεί να γίνει ρητά ή σιωπηρά αρκεί να συνάγεται η αναμφισβήτητη θέληση των κληρονόμων.

4. Εγκατάσταση του κληρονόμου

α. Γενικά

Σύμφωνα με το θεμελιώδη κανόνα του κληρονομικού δικαίου που λέει ότι κανένας δεν μένει ακληρονόμητος, είναι φυσικό ο νόμος να έχει ιδιαίτερη ευαισθησία σχετικά με το ζήτημα ποιο πρόσωπο εγκαθίσταται σαν κληρονόμος κάποιου άλλου προσώπου. Για το θέμα αυτό ο ΑΚ στα άρθρα 1800 - 1806 ξεκαθαρίζει τυχόν ασάφειες και αβεβαιότητες σχετικά με τα πρόσωπα που αναφέρονται στη διαθήκη.

Τα άρθρα 1800 - 1806 θεσπίζουν **ερμηνευτικούς κανόνες** οι οποίοι βοηθάνε στον καθορισμό του κληρονόμου, αφενός και στη διανομή της περιουσίας, αφετέρου.

β. Ιδιότητα του τιμημένου (1800 § 1)

Πρωταρχικός στόχος της ερμηνείας της διαθήκης είναι ο εντοπισμός του (ή των) κληρονόμου (-ων) από τα, τυχόν, περισσότερα πρόσωπα που αναφέρονται στη διαθήκη.

Για το σκοπό αυτό το 1800 § 1 ορίζει ότι, αν ο διαθέτης άφησε στον τιμώμενο όλη του την περιουσία ή ποσοστό αυτής, αυτός λογίζεται ότι εγκαταστάθηκε **κληρονόμος κι αν ακόμα δεν ονομάστηκε έτσι** (στη διαθήκη). Π.χ. ο Κ γράφει στη δια-

49. Κατά το άρθρο 1788 ΑΚ, το δικαίωμα για ακύρωση διάταξης τελευταίας βουλήσεως παραγράφεται μετά δύο έτη από την δημοσίευση της διαθήκης. Από την διάταξη αυτή, σαφώς προκύπτει, ότι η ανωτέρω παραγραφή αρχίζει σε κάθε περίπτωση από την δημοσίευση της διαθήκης, χωρίς να απαιτείται και γνώση του περιεχομένου της εκ μέρους του παραλειφθέντος μεριδούχου. Εξάλλου, όπως συνάγεται, από τον συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 256 και 257 του ίδιου κώδικα, αν ο τελευταίος είναι ανήλικος η παραγραφή αναστέλλεται κατά την διάρκεια της ανηλικότητάς του και συνεχίζεται με την παύση της αναστολής, δεν συμπληρώνεται δε αυτή (παραγραφή) πριν περάσουν έξι μήνες από την ενηλικίωση του (ΑΠ 677/2000 ΕΛΛΔΙΚ 41,1627, ΑΠ 1408/1980 ΝοΒ 29,694). (ΕφΠατρ 281/2004 ΝΟΜΟΣ)

ISBN: 978-960-562-552-8

15705